

معرفی کتاب

مدیریت دولتی نوین
و مدیریت سازمان‌های دولتی ایران
تألیف: دکتر رضا نجف‌بیگی
ناشر: مؤسسه کتاب مهربان نشر
سال چاپ: ۱۳۹۷
نوبت چاپ: اول

ایران» تألیف رضا نجف‌بیگی بادر نظر گرفتن این مسائل و بسیاری از دغدغه‌های دیگر نظام اداری و بارویکردی آسیب‌شناسی به این حوزه نگارش شده است. نجف‌بیگی متولد ۱۳۱۱ تهران بوده و تحصیلات دکتری خود را در رشته مدیریت تغییر در دانشگاه اوترخت هلند و دوره پیش دکتری را در رشته مدیریت توسعه در موسسه علوم اجتماعی لاهه به پایان رسانده و سابقه تدریس در دانشگاه‌های تهران، آزاد اسلامی، روتردام هلند و تگزاس-دالاس امریکا را دارد و هم‌اکنون عضو هیات علمی گروه مدیریت دولتی واحد علوم و تحقیقات تهران با مرتبه استادی است.

مؤلف در پیش‌گفتار، مسئله و دغدغه خود را از دو باب مطرح می‌کند. نخست نگرش سنتی و تحول‌نیافته حاکم بر نظام اداری و

نظام اداری ایران و چالش‌ها و مسائل پیرامون آن، دستمایه تولید آثار علمی و پژوهشی متعددی در قالب کتاب، مقاله و پایان‌نامه بوده و هست. مولفین تلاش کرده‌اند در هر یک از این آثار، به مسائلی از قبیل مهم‌ترین چالش‌های نظام اداری، برنامه‌های تحول نظام اداری، محرک‌ها و موانع اجرای آنها، موفقیت و شکست این برنامه‌ها در ادوار زمانی مختلف بپردازند. زمینه‌های پیاده‌سازی و استقرار نظام‌های نوین مدیریتی در بخش دولتی و در ابعادی کلان‌تر نقش نظام اداری در حکمرانی کشور، رویکردها و پارادایم‌های حاکم بر فضای نظری و اجرایی نظام اداری، نقش، اندازه و کارکرد نهاد دولت و اداره و... نیز در آثار منتشر شده مشاهده می‌شود.

کتاب «مدیریت دولتی نوین و مدیریت سازمان‌های اداری

مدیریت دولت در ایران و دوم ناکارآمدی مزمن در تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه که این دور در حوزه توسعه نظام اداری باهم پیوندی نامیمون دارند و به بیان نویسنده «تافته‌ای جدا بافته، قدیمی و کهنه‌ایم و به دور از آنچه در جهان می‌گذرد، دور خود می‌چرخیم» (ص ۸). مؤلف تأکید و جهت‌گیری اصلی نگارش کتاب را چنین عنوان می‌کند: «توجه اصلی مادر این کتاب، ارائه تصویری از ویژگی‌های سنتی اداره امور دولتی، آشنایی با چارچوب مدیریت دولتی نوین و نگاهی به نظام مدیریت دولتی در سازمان‌ها است به امید آنکه بتوانیم به تدریج به سمت بهبود نظام اداری سازمان‌های دولتی کشور گام برداریم.» (ص ۱۷).

کتاب در ۹ فصل و ۳ محور موضوعی کلی تدوین شده است. محور اول که شامل چهار فصل نخست است به طرح نظریه مدیریت دولتی نوین، ویژگی‌ها و مزایای آن و تجاربی از کار بست آن در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می‌پردازد. برای این منظور، در فصل اول با مروری گذرا بر سیر تحول نظریه‌های مدیریت، بنیان‌های نظری شکل‌گیری و طرح مدیریت دولتی نوین را واکاوی می‌کند. در این فصل نویسنده پس از اشاره به نظریه‌هایی مانند قدرت (چستر برنارد)، بوروکراسی (ماکس وبر)، انتخاب عمومی، پویایی‌های گروه، نقش، ارتباطات، رابطه فناوری و ساختار، نظریه‌های سیستمی و اقتضایی و... آنها را زیربنای نظام مدیریت دولتی دانسته که مدیریت‌گرایی جدید را به وجود آورده‌اند.

در فصل دوم با اشاره‌ای به تاریخچه مدیریت دولتی نوین در انگلستان، دوره نخست‌وزیری مارگارت تاچر، به عنوان خاستگاه این تفکر معرفی و سپس سوابق مربوط به پیاده‌سازی آن در استرالیا، نیوزلند، اتحادیه اروپا و آمریکا مرور شده است. نویسنده در بیان تفاوت‌های بخش خصوصی و دولتی در پیاده‌سازی مدیریت‌گرایی به مواردی مانند دامنه وسیع اثرگذاری نظام مدیریت دولتی نوین، امکان بازرسی یا موشکافی امور سازمان‌های دولتی توسط شهروندان، نقش مدیران، توجه به عملکرد سازمانی، ساختارهای مرتبط با سیاست‌پاداش، توجه به ویژگی‌های شخصیتی کارکنان و جهانی شدن اصول و تفکر مدیریت دولتی نوین اشاره نموده و ناکارایی نظام بوروکراسی خشک و انعطاف‌ناپذیر اداره امور دولتی که توانایی پاسخگویی به تغییرات دهه ۱۹۸۰ نداشت را از نکات مهم در توفیق مدیریت دولتی

نوین عنوان می‌کند.

در فصول سوم و چهارم نیز بر اساس دو نظریه اصیل - وکیل و انتخاب عمومی، تحلیلی بر مدیریت دولتی نوین و اصول و ویژگی‌های آن ارائه شده است. در تئوری انتخاب عمومی توجه به این است که انتخاب‌کننده ابتدا نفع خود را در نظر می‌گیرد و سپس نفع عامه را؛ اما در دیدگاه اصیل - وکیل توجه بر این نکته است که سهام‌داران یا ذی‌نفعان اصیل هستند و انتظار دارند وکلا یا مدیران از منافع آنها دفاع کنند و امانت‌دار صاحبان اصلی هستند (ص ۲۶). همچنین با مرور برخی پژوهش‌های بین‌المللی در مورد کاربرد این الگو در کشورهای مختلف، تجارب موفق کشورهای نظیر انگلستان، مالزی، سنگاپور، کنیا، آفریقای جنوبی، برزیل و شیلی را تشریح نموده و نتیجه می‌گیرد: «مدیریت دولتی نوین در دهه ۱۹۸۰ در کشورهای غربی ظاهر شده، شکل گرفته، به کشورهای دیگر راه یافته است و همچنین در کشورهای آسیای شرقی و آفریقا نفوذ کرده، به کار گرفته شده و در نتیجه در نظام مدیریت دولتی این کشورها بهبود ایجاد شده است» (ص ۲۲).

محور دوم این اثر که در برگزیده فصول پنجم تا هفتم کتاب است به آسیب‌شناسی تاریخی تحولات نظام اداری در ایران پرداخته و در پی شناسایی مدارهای توسعه نیافتگی در نظام اداری ایران است. در فصل پنجم پس از تأملی بر مفهوم فرهنگ و نقش آن در توسعه اداری، ساختار و تحولات نظام اداری را در سه مقطع زمانی عصر صفویه، دوره قاجاریه و سده اخیر برمی‌شمارد و مرور تاریخی خود را این‌گونه جمع‌بندی می‌کند: «... ایران در دوره صفویه، از نوعی نظام اداری و مدیریت کارکنان پیشرفته و در عین حال روشن و دور از تکلفات اداری برخوردار بوده است. آنچه در دوران سلطنت قاجار رخ داده است نشان می‌دهد در سراسر این دوره به علت ناشایستگی مسئولان سیاسی کشور فقط کمتر از دو سال دوره سازندگی داشتیم و از ابتدای قرن بیستم که در واقع پایان حکومت قاجار است نظام اداری ایران به بهبود لازم دست نیافته است. به کارگیری کارشناسان خارجی، بدون توجه به برخی اصول لازم در بومی‌سازی روش‌های مورد نظر آنها و پذیرفتن الگوهای از پیش ساخته شده که مورد استفاده کارشناسان تدوین‌کننده دومین قانون استخدام کشوری بوده است می‌تواند درس درخور توجهی برای حال و آینده کشور باشد.» (ص ۵۳).

فصل ششم مروری بر قوانین استخدام

کشوری ایران دارد و به ترتیب قوانین استخدامی مصوب ۱۳۰۱ و ۱۳۴۵ و قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ را مرور می‌کند. نویسنده در مجموع، اولین قانون استخدامی را با ملاحظه ظرف زمانی آن موفق‌تر از قوانین بعدی تلقی می‌کند. فصل هفتم آسیب‌شناسی نظام اداری ایران را در محورهایی چون طبقه‌بندی مشاغل،

مطالعات سازمانی، بازنگری، ساده‌سازی و بهبود روش انجام کارها، ساختار سازمانی، برنامه‌ریزی منابع انسانی، آموزش، ضعف شدید در کارایی، کم‌رنگ بودن نظام شایسته‌سالاری، به کارگیری سیستم‌های اداری قدیمی و سنتی، گردش شغلی، مقررات انضباطی، تصمیم‌گیری و تمرکززدایی، نااطمینانی و ناامنی شغلی مورد بحث قرار می‌دهد. همچنین اشاره‌ای به دو پارادایم جدیدتر مدیریت دولتی یعنی حکمرانی خوب و خدمات دولتی نوین داشته و تأکید نگرش حکمرانی در مدیریت دولتی را بر روابط درون سازمانی و فرایندهای حکمرانی می‌داند که در آن اعتماد شهروندان به حکومت مورد توجه است تا صرف شکل و وظایف سازمانی (ص ۸۸). همچنین در تعریفی مختصر خدمات دولتی نوین را شامل مجموعه اقداماتی می‌داند که تأکید آن بر دموکراسی و نقش شهروندی، به عنوان پایه و مبنای تئوری و عمل اداره امور عمومی است (ص ۹۲) و در جمع‌بندی این رویکردها معتقد است: «سه عامل کلیدی و سازمانی نظام عدم تمرکز قدرت سیاسی و مسئولیت کسب درآمد و تأمین هزینه‌ها در بخش‌ها و نواحی کشور؛ مدیریت صحیح منابع انسانی و بهبود در بخش آموزش و درمان که موجب کارایی در سطح کشور می‌شود مهم‌ترین عوامل موثر در عملکرد دولت هستند.

سومین محور موضوعی کتاب در فصول هشتم و نهم، ضرورت نو شدن و تحول و تجددخواهی در نظام اداری کشور، با تمرکز بر مفهوم عملکرد بالا، در سازمان‌های دولتی است. در فصل هشتم نویسنده تلاش می‌کند از دریچه مباحث جامعه‌شناسی و توسعه اجتماعی موضوع نوگرایی و اصلاح نظام اداری را مطرح کند. وی بر این باور است که «همسویی با نظام اداری نوین، در عمل نوعی

تجددخواهی و تغییر است و به انتقال در سیستم

«مدیریت دولتی نوین در دهه ۱۹۸۰ در کشورهای غربی ظاهر شده، شکل گرفته، به کشورهای دیگر راه یافته است و همچنین در کشورهای آسیای شرقی و آفریقا نفوذ کرده، به کار گرفته شده و در نتیجه در نظام مدیریت دولتی این کشورها بهبود ایجاد شده است».

خودباوری، قدرت حل مشکل و مانند آن در

سازمان‌ها پردازیم؛ اما لازم است اشاره کنیم وضع فعلی نظام اداری سازمان‌های دولتی کشور موجب می‌شود تا بخش عمده ثروت ملی و نیروی انسانی به هدر رود.» (ص ۱۰۹)، آغاز می‌کند و با اشاره به دیدگاه عملکرد بالا در سازمان‌های دولتی، تمرکز بر مشتری‌مداری یا رضایت مشتری، بهبود مستمر در همه فرایندهای سازمان و خروجی‌ها یا نتایج حاصل، توجه به کسب اطمینان از مشارکت همه نیروهای سازمان در بهبود کیفیت، برنامه‌ریزی استراتژیک، تعهد مستمر برای بهبود در نظام آموزش و پرورش، تمرکز بر کیفیت، توانمندسازی کارکنان صف اول سازمان و تأکید بر کار گروهی و برقراری معیارهای ارزیابی پیشرفت را مهم‌ترین گام‌های برنامه‌ریزی برای دستیابی به عملکرد بالا در بخش دولتی معرفی می‌کند.

به طور کلی نویسنده کوشیده است به اتکالی نزدیک به شش دهه سوابق اجرایی، مدیریتی، آموزشی و پژوهشی خود، آسیب‌شناسی علمی و واقع‌بینانه‌ای از نظام اداری ایران ارائه داده و راه کارهای پیشنهادی خود برای تحول و بهبود آن در چارچوب نظریه‌های مدیریت دولتی را به اختصار و با قلم و نثر روان (برخلاف بسیاری از کتب تالیفی و ترجمه‌ای این حوزه علمی) ارائه دهد. اشاره به دستاوردهای نظام اداری در سده اخیر، برنامه‌های تحول اداری و نقاط قوت و ضعف آن، بازشناسی نقاط ضعف و ناکارآمدی‌های نظریه مدیریت دولتی نوین و تجارب موفق و ناموفق کاربست آن در نظام اداری ایران به ویژه در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ شمسی می‌توانست به کامل تر شدن این اثر کمک کند. چاپ نخست این کتاب در نه فصل و ۱۳۳ صفحه و به همت موسسه کتاب مهر بان نشر در زمستان ۹۷ به بازار نشر عرضه شده است.